

РЕЦЕНЗІЯ

доцента кафедри стоматології дитячого віку, кандидата медичних наук, доцента Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького

Фура Миколи Борисовича на дисертаційну роботу

Якимовича Данила Володимировича "Особливості будови пришийкових ділянок постійних зубів різних груп", подану до Разової спеціалізованої Вченої ради ДФ 35.600.110 при Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького МОЗ України на здобуття ступеня

доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я»

за спеціальністю 221 «Стоматологія»

Актуальність обраної теми дисертації

Численні дослідники розглядають сьогодні проблему захворюваності зубів не тільки як стоматологічну, а як таку, що має загальномедичне та соціальне значення.

Серед різних вікових груп населення спостерігається значна поширеність та інтенсивність патології твердих тканин зубів, чільні позиції серед яких належать карієсу та некаріозним ураженням – системній гіпоплазії, флюорозу клиноподібним дефектам, ерозіям, патологічному стиранню тощо, Проблеми їх профілактики та ранньої діагностики, а також пошук ефективних методів лікування є сьогодні пріоритетними в стоматології.

Зі збільшенням можливостей сучасних методів діагностики та лікування, широкого застосування новітніх технологій, продовжуються дослідження клінічних, морфологічних, хімічних чинників впливу на стан твердих тканин зубів, що формує стратегією розуміння розвитку і перебігу їх патології та забезпечує можливість ефективного персоналізованого підходу до обрання заходів її корекції

Зв'язок теми дисертації з державними чи галузевими науковими програмами

Дисертаційна робота є фрагментом планової наукової теми кафедри

нормальної анатомії і кафедри оперативної хірургії з топографічною анатомією Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького “Морфофункціональні особливості органів у пре- та постнатальному періодах онтогенезу, при впливі опіоїдів, харчових добавок, реконструктивних операціях та ожирінні” (номер державної реєстрації 0120U002129). Автор дослідження є співвиконавцем зазначеної науково-дослідної роботи.

Наукова новизна результатів дослідження

Наукову новизну проблеми, що вивчається автором, можна оцінити відразу в клінічному та теоретичному аспектах. На підставі даних, отриманих в результаті огляду пацієнтів автором досліджено частоту різних за походженням та локалізацією пришийкових уражень постійних зубів різних груп і проведено їх порівняння у осіб чоловічої та жіночої статі зрілого віку.

За результатами комплексного використання сучасних морфологічних, клінічних та статистичних методів автором вперше було детально досліджено особливості будови пришийкової ділянки сформованих постійних зубів різних груп і встановлено якісні та кількісні показники емалі, дентину та цементу у досліджуваній ділянці.

Вперше проведено комплексне дослідження на різних структурних рівнях особливостей топографії пришийкової ділянки постійних зубів різних груп та визначено можливі варіанти співвідношення емалі, дентину та цементу, найбільш характерні для різних поверхонь різних зубів.

За даними атомно-абсорбційного спектрального аналізу автором вперше проведено комплексне дослідження та порівняння мінерального складу емалі, дентину та цементу постійних зубів.

Вперше за даними радіовізіографічного обстеження детально досліджено та з'ясовано особливості щільності твердих тканин постійних зубів різних груп та різної локалізації як універсального біомаркера їх якості і, на підставі отриманих результатів, встановлено закономірності їх співвідношення.

Практичне значення результатів дослідження

Робота має обґрунтовану конкретну практичну спрямованість. Результати проведеного дослідження дозволяють встановити та проаналізувати особливості будови та топографії, характерні для пришийкової ділянки постійних зубів різних груп осіб зрілого віку, що дасть змогу прогнозувати ймовірність розвитку їх патології, зокрема – різних видів пришийкових уражень на різних поверхнях різців, ікол, премолярів та молярів.

Отримані дані можуть стати теоретичним підґрунтям для розробки нових та вдосконалення існуючих методів ранньої діагностики пришийкових уражень зубів, підвищення ефективності їх профілактики та оптимізації лікувальних заходів.

Результати проведеного дослідження, що засвідчують виражену варіабельність будови пришийкової ділянки зубів різних груп, можуть знайти застосування в судово-медичній практиці, при проведенні криміналістичної експертизи, а також для ідентифікації особи.

Отримані в результаті проведеного дослідження дані можуть бути використані для написання монографій, навчальних посібників, підручників, атласів та довідників з терапевтичної стоматології, нормальної анатомії, променевої діагностики, гістології, цитології та ембріології.

Результати досліджень, виконаних Д.В.Якимовичем впроваджені в наукову та навчальну роботу теоретичних та стоматологічних кафедр ряду вищих медичних навчальних закладів України, що засвідчено відповідними актами впровадження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Сформульовані в дисертації нові положення, висновки і практичні рекомендації базуються на достатній кількості проведених досліджень. В рамках виконання роботи автором обстежено 200 осіб зрілого віку (100 чоловіків та 100 жінок), що звертались за стоматологічною допомогою на кафедрі терапевтичної стоматології та в терапевтичне відділення Стоматологічного центру ЛНМУ імені

Данила Галицького. Проведене обстеження включало збір анамнестичних даних та огляд порожнини рота і зубів.

Для вивчення різних варіантів будови пришийкової ділянки постійних зубів різних груп та з'ясування частоти їх маніфестації досліджено 320 постійних зубів верхньої та нижньої щелеп та 40 їх поздовжніх шліфів.

Визначення щільності твердих тканин пришийкових ділянок було проведено на рентгенограмах 280 інтактних постійних зубів, ще 20 зубів було використано для дослідження мінерального складу емалі, дентину та цементу.

Достовірність отриманих автором результатів роботи визначається також правильним вибором методології з використанням широкого комплексу сучасних адекватних методів дослідження та статистичного опрацювання отриманих даних.

Вірогідність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується їх апробацією у відкритому друці.

Основні положення і результати дослідження були оприлюднені та отримали позитивну оцінку на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

За темою дисертаційного дослідження автором опубліковано 13 наукових праць, в тому числі – 9 статей у фахових наукових виданнях, рекомендованих МОН України; 4 роботи – у матеріалах конференцій.

Аналіз опублікованих праць свідчить, що основні положення дисертації викладені в них повністю і не повторюються.

Кількість і рівень опублікованих робіт відповідають сучасним вимогам. Основні положення дисертації оприлюднено на: The 9 th International scientific and practical conference “Science, innovations and education: problems and prospects” (Tokyo, Japan April 6-8, 2022), The 7th International scientific and practical conference “Science and innovation of modern world” (London, United Kingdom. March 23-25, 2023), сьомій всеукраїнській науково-практичній конференції з

міжнародною участю «Теорія та практика сучасної морфології» (Дніпро, Україна, листопад 1-3. 2023).

Оцінка структури дисертації

Матеріал дисертаційного дослідження викладено українською мовою на 205 сторінках комп'ютерного тексту, основний текст роботи викладений на 141 сторінці.

Дисертація містить наступні розділи: анотація (українською та англійською мовами), список публікацій здобувача за темою дисертаційного дослідження, вступ, аналітичний огляд наукової літератури, матеріали та методи досліджень, чотири розділи результатів власних досліджень, аналіз та узагальнення результатів дослідження, висновки, список використаних джерел літератури, додатки.

Дисертаційну роботу проілюстровано 25 таблицею та 63 рисунком.

Список використаної літератури містить 228 джерел, оформлених за Ванкуверським стилем.

Вступ дисертації написаний відповідно регламентованих рубрик. У ньому висвітлено актуальність дисертаційної роботи, її зв'язок з науковими програмами, обґрунтовано необхідність проведення дослідження, вказано мету та завдання, вирішення яких є необхідним для її досягнення. У вступі також визначено об'єкт та предмет дослідження, перелічено застосовані клінічні, морфологічні, променеві, хімічні та статистичні методи, висвітлено наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичне та практичне значення, а також особистий внесок автора у виконання роботи.

У першому розділі роботи автор подає огляд сучасних літературних джерел, викладаючи у аналітичному та порівняльному аспектах погляди вітчизняних і іноземних науковців на проблему патології твердих тканин зубів, визначає проблемні питання та окреслює основні напрями їх подальшого вирішення.

Розділ 2 «Матеріали та методи дослідження» складається з 2 підрозділів. В ньому детально описано клінічні, морфологічні, хімічні, променеві та

статистичні методи дослідження, використання яких дозволило автору у повному обсязі розв'язати поставлені завдання.

Наступні чотири розділи роботи містять результати власних досліджень, проведених автором з використанням широкого діапазону клінічних, морфологічних, хімічних та променевих методів.

В третьому розділі на підставі результатів клінічного огляду пацієнтів дисертантом з'ясовано та проаналізовано частоту ураження постійних зубів різних груп пришийковою патологією різних видів, етіології та локалізації, проведено її порівняння для різців, ікол, премолярів і молярів у осіб чоловічої та жіночої статі.

Четвертий розділ роботи присвячений з'ясуванню особливостей топографії пришийкової ділянки на різних поверхнях постійних різців, ікол, малих та великих кутніх зубів, а також вивченню варіантів співвідношення емалі, дентину та цементу у досліджуваній ділянці на підставі даних, отриманих шляхом дослідження екстрагованих зубів та їх шліфів.

У п'ятому розділі автором проведено вивчення та порівняння мінерального складу твердих тканин сформованих постійних зубів шляхом проведеного атомно-абсорбційного (ААСА), атомно-емісійного спектрального аналізу (АЕСА), та спектрофотометричного методу дослідження вмісту семи мінеральних елементів (кальцію, фосфору, магнію, натрію, калію, стронцію і цинку) в емалі, дентині та цементі.

Шостий розділ містить результати аналізу показників щільності емалі, дентину та цементу у пришийковій ділянці зубів різних груп проведеного з використанням програми VixWin Pro для роботи з дентальними радіовізіограмами. Автор проводить порівняння досліджуваних показників емалі, дентину та цементу в межах одного зуба, а також зубів різних груп та різної локалізації.

Всі розділи власних досліджень якісно ілюстровані макро- та мікрофотографіями, рентгенограмами та діаграмами, цифровий матеріал згруповано в таблиці. Кожен розділ власних досліджень завершується

висновками та списком публікацій здобувача, що висвітлюють результати роботи, подані в даному розділі.

Сьомий розділ роботи присвячений аналізу та обговоренню отриманих результатів дослідження. В цьому розділі автор підводить підсумок виконаної роботи, порівнює власні дані з даними літературних джерел, автори яких проводили дослідження в даному напрямку

Дев'ять висновків дисертаційної роботи є інформативними, логічними, науково обґрунтованими, чіткими у формулюванні, повністю відповідають меті та завданням роботи. Вони являють собою підсумковий синтез отриманих результатів проведеного дослідження і є формулюванням внеску автора у вивчення і вирішення поставленої проблеми.

Чотири практичні рекомендації засвідчують клінічне спрямування дисертаційного дослідження, виконаного Якимовичем Д.В. та підтверджують його практичне значення.

Список використаних джерел літератури містить 228 бібліографічних описів сучасних наукових праць, опублікованих у вітчизняних та міжнародних фахових реферованих виданнях.

Зауваження та побажання до дисертаційної роботи

Виконана робота є завершеним самостійним дослідженням, яке в цілому можна оцінити позитивно. Проте є кілька зауважень, зокрема:

1. В роботі є окремі поодинокі друкарські помилки.
2. Автор часто використовує синоніми, наприклад «малі кутні зуби» і «премоляри», «великі кутні зуби» і «моляри». Можливо, варто було б дотримуватись однієї термінології.
3. Окремі таблиці розділені на дві сторінки, чого варто уникати при оформленні рукопису.

Крім того, в порядку наукової дискусії хотілося б отримати відповідь на кілька запитань:

1. Якими ще способами крім дентальної радіовізіографії можна визначати щільність твердих тканин зубів?
2. Чому за результатами Ваших досліджень показники щільності дентину є вищими, ніж показники щільності емалі?
3. Яке значення має проведене Вами визначення мінеральних елементів у складі емалі, дентину та цементу для практичної стоматології?

Хочу ще раз підкреслити, що всі висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки рецензованої дисертаційної роботи, виконаної Д.В.Якимовичем.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота здобувача Якимовича Данила Володимировича «Особливості будови пришийкових ділянок постійних зубів різних груп» є завершеною науковою працею, що виконана дисертантом особисто, має значні новизну, теоретичне та практичне значення. Загальна оцінка дисертації - позитивна.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження висвітлені в достатній кількості наукових публікацій, які повністю відображають зміст дисертації.

Дисертаційна робота здобувача Якимовича Данила Володимировича «Особливості будови пришийкових ділянок постійних зубів різних груп» за актуальністю обраної теми, методиками виконання, науковою новизною та практичним значенням отриманих результатів повністю відповідає вимогам п.6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року, №44, актуальним вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом №40 Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. (в редакції від 12.07.2019 р.).

Дисертант Якимович Д. В. має необхідний рівень наукової кваліфікації і заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Рецензент

доцент кафедри стоматології дитячого віку

ЛНМУ імені Данила Галицького

кандидат медичних наук, доцент

Микола ФУР

Підпис

ЗАСВІДЧУЮ
ВІНИЙ СЕКРЕТАР
Львівського національного
медичного університету
ім. Данила Галицького